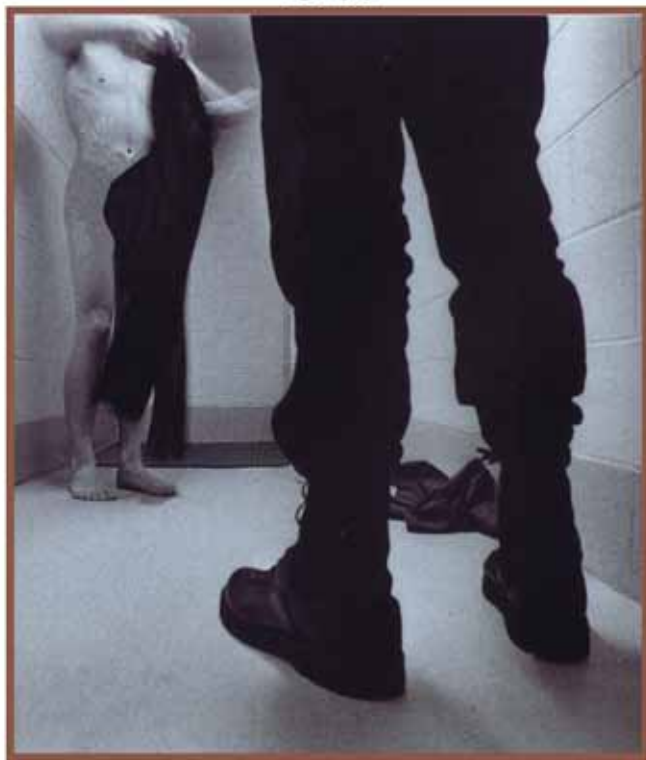

Tahar Ben Jelloun

IŞIĞIN
O KÖR EDİCİ
YOKLUĞU

♥
CAN

roman

Fransızca aslından çeviren
GÖNÜL AKGERMAN

Tahar Ben Jelloun
IŞIĞIN O KÖR EDİCİ
YOKLUĞU

ÇAĞDAŞ DÜNYA YAZARLARI

Yayın Yönetmeni
İlknur Özdemir

Yayıma Hazırlayan
Saadet Özen

Dizgi
Serap Bertay

Düzeltili
Fulya Tükel

Montaj
Mine Sarıkaya

Kapak Düzeni
Semih Özcan

İç Baskı
Özal Basımevi

Kapak Baskı
Çetin Ofset

Cilt
ZE Ciltevi

1. basım : 2004

ISBN 975-07-0374-X

© Editions du Seuil, 2001 / Onk Ajans Ltd. Şti. /
Can Yayınları Ltd. Şti. (2000)

Tahar Ben Jelloun
IŞIĞIN O KÖR EDİCİ
YOKLUĞU

ROMAN

Fransızca aslından çeviren
GÖNÜL AKGERMAN

CAN YAYINLARI LTD. ŞTİ.
Hayriye Caddesi No. 2, 80060 Galatasaray, İstanbul
Telefon: (0212) 252 56 75 - 252 59 88 - 252 59 89 Fax: 252 72 33
<http://www.canyayinlari.com>
e-posta: yayinevi@canyayinlari.com

Özgün adı
Cette aveuglante absence de lumière

**TAHAR BEN JELLOUN'UN
CAN YAYINLARI'NDAKİ
KİTAPLARI**

DUYGULAR LABİRENTİ / roman
IŞIĞIN O KÖR EDİCİ YOKLUĞU / roman
HATA GECEŚİ / roman
KUM ÇOCUK / roman
KUTSAL GECE / roman (1987 Goncourt Ödülü)
TANCA'DA SESSİZ BİR GÜN / roman
YOKSULLAR HANI / roman

Bu roman, Tazmamart Zindanı'nda kalmış eski bir mahkûmun tanık olduğu gerçek olaylara dayanılarak yazılmıştır.

Kitap hem Aziz'e, hem de hayatının sonbaharının ışığı olan gencecik oğlu Réda'ya adanmıştır.

1

Uzun zaman boyunca, ölümün ruhunu arındıran kara taşı aradım. Uzun zaman derken, düşündüğüm şey, sadece bir dakika, ama uzun ve sonsuz bir dakika için bile olsa içinde bir ışık pırıltısı, gözümün derinliklerine yapışıp kalacak, kasıklarımın bir sır gibi koruyup saklayacağı bir kıvılcım görmeyi inatçı bir umutla beklediğim dipsiz bir kuyu, dişlerimle, tırnaklarımla kazdığım bir dehliz. Taş orada duracak, göğsüme yerleşecek ve gecelerimin sonsuzluğunu besleyecek ve bu mezarda, insanlıktan çıkmış bir adamın kürekle vura vura derisini yüzdüğünü, gözünün nurunu, sesini ve mantığını söndürdüğünü hissedecek.

Zaten mantık ne işe yarar ki gömüldüğümüz, daha doğrusu yerin dibine sokulduğumuz o yerde; günahın kefaretni ödeyecek kadar zaman, gerektiği kadar gece yaşayalım diye bir hava deliği bırakmışlardı; ölümü kurnazca bir yavaşlığa itmişlerdi böylece; hiç acelesi olmayan, artık içlerinde olmadığımız bütün insanların, bize bekçilik edenlerin ve bizi tamamen unutmuş olanların zamanını elinde tutan

bir ölümdü bu. Ah o yavaşlık! Yara bere içindeki tenimizi kuşatan, yaranın kabuk tutmaya başlamasından önce uzun süre açık kalmasına fırsat veren esas düşmandır o; sanki sönmeliymişiz gibi, yüreğimizi usul usul uykunun sakin ritmiyle çarptıran o yavaşlık, bizden uzakta yanan ve mutluluğun yumuşaklığıyla eriyen bir mum. Sık sık o mum aklıma geliyordu, balmumundan değil de hayatta kalışımızı simgeleyen, sonsuz bir alev yanılması yaratan yabancı bir maddeden yapılmıştı. Bir de kocaman bir kum saati geliyordu aklıma, içindeki her kum tanecığı, tenimizden kanımızdan bir tanecikti, zaman bulunduğumuz çukurda ilerledikçe zaman içinde kaybettiğimiz bir avuç oksijendi.

Ama biz neredeydik? Oraya geldiğimizde bakışlarımız artık yoktu. Gece miydi? Çok mümkün. Gece bizim arkadaşımız, vatanımız, dünyamız ve mezarımız olacak. İlk edindiğim bilgi bu oldu. Yaşamaya devam edişim, yapılan işkenceler, ölüp ölüp dirilmem, hepsi gecenin tülü üzerinde kayıtlıydı. Bunu hemen öğrendim. Sanki öteden beri de biliyor gibiydim. Gece! Ah, o benim donmuş toz yorganım, buz gibi bir rüzgârın bacaklarımı, mitralyöz dipçığının ezdiği parmaklarımı acıtıncaya dek eğip büktüğü kara ağaçlı alanım. Genelde 'gece oluyor' denir, oysa orada gece olmuyordu, daima vardı, hep oradaydı; tıpkı işkenceye maruz kalan kimi insanların, acılara dayanabilmek için büyük bir telkin gücüyle bedenlerinden sıyrılışları gibi, hiçbir şey hissetmemeyi başardığımız anda bile, acılarımızın kraliçesi olarak, onların tümünü duyarlılığımızın karşısına dikiyordu. O insanlar bedenlerini işkencelere teslim ediyorlar ve olanları unutmak için ya bir duaya sığınıyorlar ya da içlerine kapanıyorlardı.

Gece bizi giydirdiyordu. Başka bir âlemde olsa, bize yoğun bir ihtimam gösteriyor derdik. Kesinlikle ışık yok. Asla en ufak bir ışık sızması bile yok. Ama gözlerimiz, bakıştan yoksun olsalar da, bu duruma uyum sağlamışlardı. Zifiri karanlığın içinde görüyorduk ya da gördüğümüzü sanıyorduk. Görüntülerimiz karanlıkta kıpırdayan, birbirini iteleyeni, hatta sürahiye deviren ya da kimilerinin mide kramplarına çare olarak sakladıkları bayat ekmek parçalarını oynatan gölgelerdi.

Gece artık gece değildi, çünkü ne gündüzü ne yıldızı ne ayı ne de göğü vardı. Biz kendimiz geceydik. Her şeyimiz bütünüyle geceye aitti, bedenlerimiz, soluk alışımız, kalp çarpıntılarımız, kendiliğinden bir duvardan ötekine giden ellerimizin dokunuşu, çünkü uzam canlıya ait bir mezarın boyutlarına indirgenmişti – canlı sözcüğünü her telaffuz edişimde onun yerine canlı kalan demem gerekiyor, ama aslında ben bir canlıydım, en uç yoksunluğun, sonu ölümden başka bir şey olamayacak deneyimin içinde yaşama tahammül eden bir canlıydım, ama tüm bunlar tuhaf bir biçimde yaşama benziyor.

İçinde bulunduğumuz herhangi bir gece değildi. Bizimki nemli, çok nemliydi, yapış yapış, kirli, ıslak, insan ve fare sidiği kokan, bize bir sürü kudurmuş köpeğin izlediği gri bir at üzerinde gelmiş olan bir geceydi. Artık hiçbir şeyin şaşırtmadığı yüzlerimize ağır mantosunu atmıştı, hayır, o mantonun üzerinde ufacık güve delikleri bile yoktu, ıslak kumdan bir mantoydu o. Sanki cenazemiz kaldırılmış gibi, her türlü hayvan dışkısıyla karışık bir toprak tenimizin üzerine yayıldı. Hayır, mantonun içinde esen rüzgâr bize hemen ölmememizi sağlayacak kadar hava veriyordu, bizi yaşamın uzağında, ölü-

mün tam yanı başında tutmaya ancak yetecek miktarda. Bu manto tonlarca ağırlıktaydı. Gözle görünmez, ama buna karşın elle tutulabilirdi. Ona dokunduğumda parmaklarımdaki deri yok oluyordu. Geceyle temas etmemek için ellerimi arkama saklıyordum. Onları böyle koruyordum, ama ıslak çimentonun soğukluğu kaç kez, başımı yere yaslayıp yüzüstü yatarak, ellerim yerine alnımın acımasına razı olarak, beni pozisyon değiştirmeye zorladı. İki acıdan birini seçmek demek oluyordu bu. Pek de öyle değil. Tüm beden acı çekmeliydi, istisnasız her noktası. Mezar öyle bir şekilde yerleştirilmişti ki (yaşama özgü bir sözcük daha, ama kimi küçük şeyleri yaşamdan almaya devam etmek kaçınılmaz) beden akla gelebilecek her tür acıyla karşılaşabilirsin, onları olabilecek en büyük yavaşlıkla göğüslesin ve başka acılar çekebilmek için hayatta kalabilirsin.

Neticede mezar üç metre boyunda, bir buçuk metre genişliğinde bir hücreydi. Özellikle alçak yapılmıştı, bir elliyle bir altmış arası. Ayakta duramıyordum. Pislemek ve işemek için bir delik. On santimetre çapında bir delik. Delik bedenimizin bir parçasıydı. Varlığını çarçabuk unutmak, bok ve sidik kokusunu hiç duymamak, hiçbir şey duymamak gerekiyordu. Burun tıkamak söz konusu değildi, hayır, burnu açık tutarak hiçbir koku almamak gerekiyordu. Başlangıçta zor oldu. Bu bir eğitimdi, faydalı bir çılgınlıktı, mutlaka başarılması gereken bir sınavdı. Orada var olmadan var olmak. Duyularını kapatmak, onları değişik bir tarafa yönlendirmek, onlara başka bir yaşam vermek, sanki bu çukura beni beş duyusuz atmışlardı. Mesele şuydu: Sanki onları bir gardaki emanete bırakmışım, küçük

bir bavula yerleştirmişim, hepsini pamuklara ya da ipeklere iyice sarıp sarmalamışım ve sonra işkencecilerin ulaşamayacağı, hiç kimsenin ulaşamayacağı özel bir yere koymuşum gibi yapacaktım. Gelecek hakkında iddialı bir kumar.

Bu çukura tıpkı bir kum çuvalı, insan görünümünde bir paket gibi düştüm, düştüm ve hiçbir şey hissetmiyordum, hiçbir şey hissetmiyordum ve hiçbir yerim acımıyordu. Hayır, ancak yıllarca acı çektikten sonra bu duruma ulaştım. Hatta acının bana yardımcı bile olduğuna inanıyorum. Acı çeke çeke, işkence göre göre, yavaş yavaş bedenimden kopmayı ve kendimi bu çukurdaki çıyanlarla mücadele ederken görmeyi başarmıştım. Üste çıkmıştım. Gecenin öteki tarafındaydım. Ama oraya varmadan önce gecenin uçsuz bucaksız dehlizinde asırlarca yürümek zorunda kaldım.

Yatağımız yoktu, hatta şilte yerine geçecek ne bir parça yosun ne de üzerinde hayvanların uyudukları bir demet saman veya halfa vardı. Her birimize üzerine 1936 rakamı basılmış ikişer gri battaniye dağıttılar. Bu imalat yılını mı gösteriyordu, yoksa yavaş ölüme mahkûm edilenlere mahsus özel bir simge miydi acaba? Hafif ve dayanıklı battaniler hastane kokuyordu. Herhalde dezenfekte edici bir maddeye batırılmıştılar. Buna alışmak gerekiyordu. Yazın pek işe yaramıyorlardı. Buna karşılık kışın, yetersiz kalıyorlardı. Birini katlayıp daracak bir şilte oluşturdum. Yana dönük yatıyordum. Dönmek isteğim zaman kat yerini bozmamak için önce ayağa kalkıyordum. Her seferinde, özellikle ilk zamanlar, başımı tavana vuruyordum.

Öteki battaniyeye sarınıyordum ve başımı tuhaf tuhaf döndüren dezenfektan maddeyi kokluyor-

dum. Battaniyeler zehirliydi!

Toprağın yarılıp beni yutacağına kaç kez kendimi inandırdım! Her şey inceden inceye hesaplanmıştı. Dolayısıyla günde beş litre suya hakkımız vardı. Bu miktarı onlara kim önermişti? Muhtemelen doktorlar. Zaten su da hakiki içme suyu değildi. Plastik bir sürahim vardı, içine biraz su koyup bütün gün dinlendiriyordum. Sürahinin dibinde toz ve sümügümsü pisliklerin karışımından bir tabaka oluşuyordu.

Mademki her şeyi önceden düşünmüşlerdi, belki de hücrenin zeminini birkaç ay ya da birkaç yıl sonra yerinden oynayacak ve bizi tam binanın altına kazılmış toplu mezarın içine atacak biçimde tasarlamışlardı.

2

10 Temmuz 1971 gecesinden beri yaşıım yok. Ne ihtiyarladım ne de gençleştım. Yaşıımı yitirdim. Artık yüzümden okunmuyor. Gerçek şu ki, var olmadığım için ona bir yüz veremiyorum. Hiçliğin yanı başında durdum kaldım, orada zaman yok, rüzgâra kapılmış, hafif bir meltemin dalgalandırdığı beyaz çarşıftan oluşan o uçsuz bucaksız sahilde bırakılmış, bağına sığınan yıldızların, görüntülerin, çocukluk düşlerinin boşaltıldığı gökyüzüne savrulmuş, zamanın içindeki her şey yok olmuş, Tanrı bile. Unutmayı öğrenmek için bu tarafa yerleştım, ama asla tamamen hiçlikte olmayı başaramadım, düşüncelerimde bile.

Felaket açık bir gerçeklik, gökyüzünün masma- vi olduğu bir günde patlayan bir bora gibi karşıma çıktı, gökyüzü öylesine maviydi ki kamaşan gözle- rim birkaç saniye görmez oldu, sersemlemiş kafam sanki düşecekmişçesine eğilmişti. O günün kana bulanmış mavinin günü olacağını biliyordum. Bunu öylesine içten biliyordum ki aptes aldım ve boğucu bir sessizliğin hüküm sürdüğü odanın bir köşesinde

namaz kıldım. Hatta yaşama, ilkbahara, aileye, dostlara, hayallere, canlılara veda olarak bir nafil namazı da kıldım. Karşı tepede bir eşek bana insanların acılarını paylaşmak isteyen hayvanlardaki o mahzun ve üzgün tavırla baktı. Kendi kendime şöyle dedim: “En azından o gökyüzünün mavi olduğunu bilmiyor ve akıtacak kanı yok.”

Şirat Sarayı'nın beyaz duvarlarını şimdi hatırlayan var mıdır? Örtülerin üzerindeki, yemyeşil çimenlerin üzerindeki kanı hatırlayan var mıdır? Renkler hoyratça birbirine karışmıştı. Mavi artık gökyüzünde değildi, kırmızı artık vücudumuzda değildi, güneş kanı alışılmadık bir çabuklukla yalıyordu; bize gelince, gözlerimizde yaşlar vardı. Yaşlar kendiliğinden akıyor ve artık tek bir silah bile tutamayan ellerimizi ıslatıyordu. Başka bir yerdedik, belki de patlamış gözlerin yüzden fırlayıp enseye yerleştiği yerde, öteki dünyadaydık. Gözlerimiz bembeyazdı. Artık ne gökyüzünü ne de denizi görüyorduk. Serin bir rüzgâr tenimizi okşuyordu. Silah sesleri biteviye çınılıyordu. Uzun zaman yakamızı bırakmayacaklardı. Bundan başka bir şey duymayacaktık. Kulaklarımız seslerle doluydu. Asileri takip eden Saray Muhafız Alayı'na mı teslim olmuştuk, yoksa rüzgâr farklı yönden esmeye başlayınca taraf değiştiren subaylar mı silahlarımızı alıp bizi tutuklamışlardı, artık bilemiyorum. Söyleyeceğimiz hiçbir şey yoktu. Karar yetkisine sahip olamayacak kadar önemsiz emir kullarıydık, sadece birer asker, birer piyonduk. O yaz günlerinin sıcağında üşüyen birer bedendik. Ellerimiz arkamızda bağlı, ölümlerin ve yaralıların yığıldığı kamyonlara atılmıştık. Benim başım iki ölü askerin arasına sıkışmıştı. Kanları gözlerime giriyordu. O kan hâlâ sıcaktı. İki asker de

dışkılarını ve sidiklerini salıvermişti. Tiksinmeye hâlâ hakkım var mıydı acaba? Safra kustum. Başkalarının kanı yüzünden akarken bir adam neyi düşünür? Bir çiçeği mi, tepedeki eşeği mi, elinde kılıç yerine bir sopayla silahşörlük oynayan bir çocuğu mu? Belki de artık hiçbir şey düşünmez. Bedeninden ayrılmaya, orada olmamaya, uyuduğuna ve kötü bir rüya gördüğüne inanmaya çabalar.

Hayır, bunun rüya olmadığını biliyordum. Zihnim berraktı. Tüm uzuvlarım titriyordu. Burnumu tıkamadım. Kusmuk kokusunu ve ölümü ciğerlerime çekiyordum. Boğularak ölmek istiyordum. Cesetlerin yanına konmuş bir plastik torbaya kafamı sokmaya çalıştım. Ama sadece bir askerin öfkesini üzerime çekerek enseme bir tekme yediğimle kaldım. Bilincimi kaybettiğim için cesetlerin kokusunu duymuyordum. Artık hiçbir şey duymuyordum. Kurtulmuştum. Kaval kemiğime inen bir dipçik darbesi beni uyandırdı.

Neredeydik? Etraf soğuktu. Belki de Rabat askeri hastanesinin morgundaydık. Canlılarla ölüler iç içeydi. Kimileri inliyordu, kimileri kafalarını duvara vuruyorlardı, kadere, dine, orduya ve güneşe küfrediyorlardı. Darbenin güneş yüzünden başarılı olmadığını söylüyorlardı. Güneş fazla kızgın, fazla parlaktı. Başkaları şöyle haykırıyordu: “Ne darbesi? Düsturumuz damarlarımızdaki kandadır: ‘Allah, Vatan, Kral.’” Bu sloganı ihanetlerini bağışlatacak bir nakarat gibi tekrar ediyorlardı.

Ben susuyordum. Hiçbir şey düşünmüyordum. Boşlukta erimeye, hiçbir şey duymamaya, hissetmeye gayret ediyordum.

Tahar Ben Jelloun, kitabını Türkçe'ye çeviren Gönül Akgerman ile.

Tahar Ben Jelloun IŞIĞIN O KÖR EDİCİ YOKLUĞU

10 Temmuz 1971'de bir grup Faslı asker, Fas Kralı II. Hasan'a bir suikast düzenler. Başarısızlıkla sonuçlanan bu girişimin ardından elebaşı olarak görülen subaylar öldürülür, kalanlar ise aylarca sorgulanır. Sorgulananları korkunç bir son beklemektedir: Tazmamart zindanlarında, kör kuyudan farklı olmayan hürelere kapatılırlar ve tam on sekiz yıl insanlık dışı koşullarda yaşatılırlar. Bu cehennem yıllarından sağ çıkanlar 1991'de serbest bırakılırlar. Yaşamayı, konuşmayı, yemek yemeyi unutmuş insanlardır bunlar. Bu roman, içlerinden birinin, *Aziz*'in anlattıkları üzerine kurulu. Fas doğumlu yazar **Tahar Ben Jelloun**, yirminci yüzyılın bu dramını, zindanların kulağı sağır eden sessizliğini, gözleri kör eden ışısızlığını, unutulmuş ve yok oluşu romanının sayfalarına taşıyor. Bir mahkûmun gözüyle, direnişi, hayata tutunma çabalarını, insanoğlunun acımasızlığını ve insanlığın bitişini anlatıyor. Dehşetin gerçekliğini anlamak ve herkesin anlamasını sağlamak için.

Kapaktaki resim: ROBBIE McCLARAN

ISBN 975-07-0374-X

9 789750 703744

<http://www.canyayinlari.com>